
Parlament del director
Dr. Ramon Batlle i Tomàs

**Neurologia humana i necessitats
transcendents**
Dr. Ramon M. Nogués

Annex: dades de l'Institut

Octubre 2026

Inauguració del curs acadèmic 2026-2027

Paraules del director

Dr. Ramon Batlle i Tomàs

Excel·lentíssim i Reverendíssim Sr. Javier Vilanova, bisbe auxiliar de Barcelona, en representació de l'Emm. Sr. Cardenal Arquebisbe Joan Josep Omella, Moderador de l'Institut,

Magnífic Sr. Joan Torra, rector de l'Ateneu Sant Pacià,

Il·lustríssim Sr. Marcos Aceituno, degà de la Facultat de Teologia de Catalunya,

Benvolguts membres del Consell d'Institut, equip directiu, docents, alumnes, personal i amics de l'ISCREB,

Ens disposem a inaugurar un nou any acadèmic. Aquest inici de curs és especial per a tots nosaltres, atès que l'Institut celebra els seus 30 anys d'existència com a Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona. És cert que l'inici del nostre servei arrela en el post concili, quan un grup de professors de la Facultat de Teologia de Catalunya van voler apropar els estudis teològics als laics en classes de tarda. Des d'aquesta inquietud va néixer l'Institut de Teologia de Barcelona el 15 de novembre del 1972. Més endavant, el 18 de novembre de 1996, es va erigir l'Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona, d'acord amb la normativa de la Congregació per a l'Educació Catòlica de 1987 i la normativa de la Conferència Episcopal Espanyola del 18 d'abril de 1996. Els seus estatuts foren aprovats el 7 d'abril de 1997. Aquesta fou una aposta valenta per impulsar la qualitat dels estudis teològics dels Instituts que passaven a esdevenir institucions universitàries eclesiàstiques. L'Institut va ser refundat

el 2010 d'acord amb la nova Instrucció sobre els Instituts Superiors de Ciències Religioses de la Congregació de 28 de juny de 2008 que actualitzava els requisits dels Instituts en ordre a garantir la seva competència acadèmica. Finalment, el 2022 es van renovar els estatus per adequar-se a la nova realitat creada arran del naixement de l'Ateneu Sant Pacià i la Constitució Apostòlica *Veritatis Gaudium* del papa Francesc, que actualitzava el marc dels estudis eclesiàstics.

Aquestes son les fites que han anat marcant la marxa de l'Institut. Totes elles han estat un motiu d'impuls i de renovació de la nostra institució. Per això creiem oportú recordar-les. Aquest curs serà un molt bon moment per fer present tants i tants docents i alumnes que han passat per les nostres aules i que han fet possible els objectius fonamentals de l'Institut: generar espais de reflexió rigorosa entorn el fet religiós, la fe cristiana en diàleg amb la nostra cultura. Al llarg de tot el curs els testimonis de les persones que han participat activament en aquest itinerari ens aniran il·luminant el camí per agrair tot el rebut, per impulsar tot el que ens repta i per anar projectant el nostre servei a la diòcesi i a la societat.

El curs passat vam celebrar amb goig els 25 anys de la modalitat virtual a la inauguració de curs, però, molt especialment, a les diferents trobades presencials d'aquesta modalitat. Hem compartit l'experiència de tots els qui van tenir el coratge d'iniciar aquesta aventura i hem pogut reflexionar sobre els reptes que ara i aquí se'ns plantegen. També hem tingut espai per a la participació d'alumnes i professors en diverses expressions artístiques i culturals que ens han enriquit. Recordem especialment l'experiència de comunitat educativa que vam poder fer a la darrera presencial en què ens vam connectar amb els alumnes de totes les seus del virtual.

Un altre centre d'interès d'aquest curs passat ha estat l'elaboració del *Document marc sobre l'ús de la Intel·ligència Artificial a l'ISCREB*. Després de dos cursos d'oferir diverses sessions de formació al professorat vam veure que ja era el moment de concretar quina és la mirada de l'Institut sobre la IA. Al llarg del curs vam dialogar amb alumnes i docents al voltant d'una primera proposta que s'ha anat enriquint amb les reflexions de tots. Finalment, el Consell de l'Institut va validar el document marc. A la reunió de professors de juny passat ja vam començar a dialogar sobre com posar-lo en pràctica.

Aquest curs 2026-2027 anirem aportant eines i espais de reflexió per a la seva concreció a les assignatures de les dues modalitats.

D'altra banda, aquest inici de curs s'ha incorporat a l'equip de l'Institut l'Iñaki Brosel com a director pedagògic del centre. Li agraim la seva disponibilitat i entusiasme en acollir aquesta proposta. Estem segurs que la seva aportació serà ben valuosa. D'altra banda, a la modalitat virtual el curs passat es va produir el relleu a la coordinació de l'àrea de Menorca. Ens cal agrair ben de cor la tasca duta a terme per na Isabel Serra al llarg d'aquests anys. Ella ha estat una presència constant a la modalitat virtual, primer com alumne de la primera fornada, com a delegada d'alumnes i tutora del campus de català i també com a coordinadora de l'àrea de Menorca. Ens cal destacar el seu ben fer i la seva gran implicació en la diòcesi de Menorca, cosa que ha afavorit molt la connexió de l'ISCREB amb aquesta diòcesi. Na Isabel deixa pas al Dr. Miquel Angel Casasnovas Camps, que ha estat alumne del virtual tot completant els nostres estudis recentment. Li desitgem una bona experiència en aquest servei a l'Institut i a la diòcesi de Menorca.

El curs 2025-2026 l'Institut va tenir un total de 1.070 alumnes. En els estudis reglats que condueixen a títol hi va haver 562 alumnes: 65 de la modalitat presencial i 497 de la virtual. Passem a comentar aquells aspectes que han suposat una novetat en la nostra oferta acadèmica.

El curs 2025-2026 s'ha desenvolupat tot vetllant per la continuïtat dels estudis reglats. En l'ISCREB presencial es va dur a terme un estudi per conèixer més el perfil d'alumnes d'aquesta modalitat i, des d'aquí, poder orientar millor la difusió dels estudis. Se'ns ha confirmat la diversitat en l'alumnat: tant pel que fa al seu bagatge acadèmic com professional i eclesial. Això es tradueix en una gran riquesa a les aules presencials que anem constatant en la marxa de les matèries. D'altra banda, veiem com la difusió es duu a terme, sobre tot, a través de les coneixences personals. Doncs aquest curs anirem dissenyant estratègies de difusió que ens pugui apropar millor a persones interessades en els nostres estudis.

Aquest curs 2026-2027 ens disposem a tornar a oferir el Postgrau d'estudis junguians en col·laboració amb l'Institut Carl G. Jung. L'experiència de fa

dos cursos ens ha ajudat a perfilar millor el pla d'estudis i també l'organització de les aules i de l'equip de professors que dinamitzarà aquesta formació.

Respecte a la formació del professorat, el curs passat vam mantenir l'oferta de la DECA i dels cursos de formació permanent. Però també es van començar a gestar una sèrie d'iniciatives que donaran fruit aquest nou curs. Així, a finals de curs passat vam rebre les *Directrius per a l'ensenyament dels programes adreçats a l'obtenció de la DECA* en modalitat on-line de la Conferència Episcopal Espanyola. Aquestes directrius estan orientades a garantir la qualitat i l'acompanyament dels alumnes en la formació. Valorem ben positivament aquesta iniciativa. Aquest curs 2026-2027 implementarem aquestes directrius que es traduiran en incorporar sessions síncrones al llarg del semestre i reforçar l'avaluació continuada amb una avaluació final presencial, bàsicament.

Pel que fa a la formació permanent del professorat, ampliem la col·laboració amb la Fundació de l'Escola Cristiana de Catalunya (FECC), amb l'oferta de la formació *Ensenyament de la religió a l'escola cristiana, una introducció*, adreçada especialment a docents de secundària que volen conèixer els fonaments del cristianisme. També ampliem la col·laboració amb l'Associació de Mestres de Religió d'Andalusia amb un curs presencial que es desenvoluparà a Granada i Barcelona: *El Modernisme a l'aula: Antoni Gaudí i la Sagrada Família al seu centenari com a recurs didàctic interdisciplinari*. I oferim el curs *Un planeta compartit: aigua, pau i diàleg interreligiós*, en col·laboració amb la Universitat Internacional de Catalunya, en el marc del programa Erasmus que aquesta universitat ha desenvolupat amb diversos centres acadèmics del món. D'altra banda, hem iniciat una col·laboració amb Junts – SDR (Sindicat de Docents de Religió de Catalunya) en vistes a oferir conjuntament cursos de formació permanent. Enguany, iniciem l'oferta amb un parell de cursos sobre cultura religiosa entorn els fonaments del fet religiós i coneixement de les principals realitats i els recursos i estratègies per a la seva aplicació a l'aula.

A nivell internacional, hem seguit duent a terme la tasca conjunta amb l'Aquidòcesi Primada de Mèxic, la formació bíblica amb els Claretians de la província de Centreamèrica, la de San José del Sur i la de Perú, i seguim acollint alumnes de la Universidad Pontificia del Ecuador (PUCE) tot complementant la formació presencial que reben a la seva terra. En aquests mo-

ments estem impulsant la col·laboració en formació bíblica amb la Universitat Pontificia de Río de Janeiro. El curs 2025-2026 vam reprendre la relació amb l'Escola Universitària Catòlica de Cap Verd: I desitgem que en aquest curs puguem posar en marxa la col·laboració a nivell de biblioteca online i presencial i acollir alguns alumnes seus a les aules de les llengües bíbliques.

En els estudis no reglats d'extensió universitària hi va haver 508 alumnes: 206 alumnes de la modalitat presencial i 302 alumnes de la modalitat virtual.

En la modalitat presencial, hem seguit col·laborant amb diverses propostes de formació del Diàleg Interreligiós Monàstic, l'Escola de Teologia del Maresme a Mataró, l'Escola de Campaners. Els cursos 2025-2026 vam dur a terme l'oferta amb el *Curs d'orientador en prevenció de riscos psicosocials a l'Església* organitzant conjuntament amb el Servei d'Atenció a la Víctima de l'Arquebisbat de Barcelona. Valorem ben positivament l'experiència i a hores d'ara ja està iniciant-se la segona edició del curs. En l'àmbit de la psicologia i l'espiritualitat el curs passat vam oferir una formació presencial sobre els beneficis d'una espiritualitat sana per al bon funcionament dels equips i les institucions en dissabte al matí. El curs va poder oferir un espai ben qualificat de reflexió sense, però, tenir l'acollida desitjada, pel que fa al nombre d'assistents. En l'àmbit del Diàleg interreligiós, vam oferir unes sessions entorn *Llibertat religiosa i Drets humans: exercir el dret i garantir-lo avui*, en col·laboració amb el Grup de Treball Estable de les Religions (GTER) en el qual hi van participar representants de diverses confessions religioses.

En la modalitat virtual, vam oferir el curs *Fòbies religioses a les nostres Ciutats*, en col·laboració amb la Direcció de Relacions Interreligioses de l'Arquebisbat de Barcelona que va comptar amb la col·laboració del José Casanova amb una ponència inicial al curs. Aquest curs 2026-2027 reprenem l'organització de la Setmana bíblica en col·laboració amb els claretians que dedicarem a aprofundir en el tema de la pau a inici de desembre. Aplaudim totes aquestes ofertes dutes a terme en col·laboració amb diverses institucions que contribueixen a enriquir el nostre horitzó. Des d'aquí, refermem la nostra disponibilitat per treballar en xarxa, per anar ampliant i diversificant la nostra oferta acadèmica, per maldar per una millora contínua de la nostra tasca.

Encetem un nou curs amb el desig de seguir generant espais de diàleg, trobada, aprofundiment... que contribueixin al creixement en el coneixement del fet religiós, del missatge de Jesús; que ens capacitin per entrar en diàleg, per treballar plegats per la pau i la justícia allà on estiguem.

Desitgem que aquest curs que ara encetem sigui profitós per a tothom. Moltes gràcies per la vostra atenció.

Neurologia humana i necessitats transcendents

Dr. Ramon M. Nogués

El món mental humà és d'una complexitat impressionant que es pot naturalment correlacionar amb les estructures cerebrals i les hormones i els neurotransmissors que expliquen aquesta complexitat des de les observacions experimentals. En el present text fem una presentació breu del panorama de com aquestes estructures i funcions expliquen les brillants experiències humanes, en les quals destaquen els sistemes simbòlics, i, entre aquests, les espiritualitats i les religions.

En el comportament humà, parlem de necessitats transcendents referint-nos a experiències que van més enllà de les admirables conductes estereotipades que regeixen la vida animal i que, de manera singular, són enriquides en el cas humà en les conductes de raonament reflexiu i les impressionants construccions simbòliques que presideixen la cultura, fruit de la feliç intersecció de totes les instàncies en joc.

Estructures i funcions

Atrevint-nos a assajar un esquema de les principals estructures cerebrals que constitueixen la seu de les experiències mentals humanes, de baix a dalt del cervell (és a dir, de la zona caudal a la rostral), distingiríem:

a) El tronc cerebral, o zona en la base del cervell en la qual la medulla espinal s'engruixeix i està allotjada a la base del crani. En aquesta zona (a banda de ser la zona de circulació de totes les connexions entre cap i cos), s'hi reuneixen centres d'automatismes vitals essencials per al manteniment

de l'organisme (referents a circulació, respiració, respostes reflexes, etc.) així com un important sistema reticular activador, estructura difosa que respon de la primera presa de consciència personal molt arran de la base vital. En aquest sistema i de manera molt significativa, l'eminent neurobiòleg Damasio hi situa la base de la consciència primera, anterior a la consciència reflexiva i responsable de la més bàsica sensació de valor del viure, anterior a la "ment moderna" i base de la subjectivitat (Damasio, 2025).

b) Estructures hipotalamicohipofisàries, als nuclis de les quals hi ha la base de la programació de les estructures imprescindibles per viure com a animal, meravella funcional en la qual són fonamentals l'alimentació, la sexualitat, l'agressivitat ofensivodefensiva i l'organització grupal i la territorial per evitar el caos del grup. Sense el funcionament d'aquestes conductes, el grup no sobreviuria. Des d'aquesta estructura dels nuclis hipotalàmics es regeix, a través de la hipòfisi, el món hormonal bàsic. Aquest món hormonal és fonamental i variadíssim, i, des de l'any 2000, en què l'epigenètica descobreix un immens món nou a combinar amb tot el món hormonal i de neurotransmissors que impregna tot el funcionament cerebral i mental. Recentment, per exemple, un estudi molt interessant trobava en l'anàlisi dels microARN diferències comparables i distingibles entre les modificacions d'aquests àcids nucleics com a conseqüència de la medicació antidepressiva i com a resultat d'una intervenció psicoterapèutica, cosa que evidencia la relació profunda entre el funcionament mental i els rastres d'aquest funcionament que es manifesten en l'anàlisi de marcadors sanguinis (Miquel-Rio *et al.*, 2026)

c) Estructures límbiques. Se citen habitualment l'amígdala cerebral (té molt a veure amb la gestió de la importantíssima por), l'hipocamp (referència de la memòria), el bulb olfatori, el fòrnix... Tots constitueixen la referència del món emocional, entitat mental que, amb una base de commoció visceral important, anima i sovint regeix les conductes donant-los relleu i memòria. Penseu en la importància del desig o la ira, i la qualitat de l'amor en la seva versió humana enriquida per la reflexió i les transcendències.

d) Còrtex i estructures prefrontals. Apareix en la ment humana la singularitat del raonament i la consciència reflexiva sobre els quals no tenim cap hipòtesi neurològica satisfactòria. Atesa la importància del còrtex humà, que coincideix amb l'aparició de les capacitats mentals citades, deduïm que és

sobretot al còrtex on resideixen aquestes capacitats pel que fa al seu exercici. Es tracta d'unes capacitats que reordenen i alliberen la coordinació de totes les estructures anteriors, que en el món animal funcionen de manera estereotipada, mentre que en els humans es produeixen amb una variabilitat espectacular i amb uns amplis graus de llibertat.

Cervell social i sistemes simbòlics: transcendències

La varietat i la complexitat de les estructures en joc en el cervell-ment humans i sobretot la irrupció de la singularitat del raonament i la consciència reflexiva generen la necessitat d'unificar el funcionament cerebral i vetllar pel seu equilibri inestable. No és senzill coordinar impulsos vitals bàsics, estats emocionals, raonaments complexos i acords socials de convivència. Aquesta coordinació es realitza per mitjà dels sistemes simbòlics, estructures mentals i culturals, pactades dins del grup, que estableixen objectius, aspiracions i sentit a la vivència i la convivència humanes. Constitueixen el que molts anomenen *cervell social*. Aquests sistemes simbòlics són transcendents respecte de les necessitats biològiques de supervivència i, en cert sentit, es poden considerar un luxe per a la vida animal, però són una necessitat per a la vida humana.

La paraula "transcendència" té accepcions diverses: en un primer sentit es referiria a aquelles vivències mentals i conductuals humanes que van més enllà de les programacions biològiques animals estandarditzades, orientades a la supervivència biològica. Una segona accepció indicaria la recerca d'experiències humanes que s'orienten a sintonitzar amb àmbits diversos caracteritzats per oferir obertura i horitzons de sentit al viure. En un tercer sentit, la transcendència es col·locaria davant d'una entitat situada ontològicament en el camp de l'ésser essencial amb tocs d'alteritat ("Déu"), en el qual es reconeix capacitat acollidora i "salvadora", sovint reconeguda en textos "reveladors". La segona accepció es podria reconèixer sobretot en el que anomenem espiritualitats i la tercera en el que es coneix com a religions.

Els sistemes simbòlics transcendents respecte de les necessitats biològiques són variats, però habitualment se citen els següents:

a) Ciències. Els models científics recullen les regularitats que observem en els fenòmens que ens envolten i, en tot cas, posen ordre en el món en què vivim. Això permet certa previsió dels fenòmens, tot i que no n'esgota la comprensió. Per això parlava Einstein del Misteri que segueix viu més enllà de les nostres interpretacions. Avui les ciències, entre els centenars de milers de milions de galàxies sense límits coneguts i la matèria que se'ns "fon" entre els dits esmicolada en innombrables elements subatòmics, o l'interrogant de l'estatut fonamental de la vida i la consciència, són més properes a la consideració del Misteri que certes afirmacions fàcils de la filosofia racional funcionalista. Els principis d'incertesa i incompletesa redueixen moltes preteses exactituds de les ciències.

b) Sistemes filosòfics. Intentant una visió més fonda que la que ofereix la ciència experimental, les filosofies pretenen oferir un model complet de la realitat i la postura que mereix per part dels humans. Nominalisme, racionalisme, idealisme, estructuralisme, hedonisme... altres i moltes més postures, sovint prejudicis sobre la realitat, proposen sistemes d'interpretació i ofertes de conducta per unificar la referència mental a partir de la qual ens orientem en el món.

c) Ètiques. La convivència humana esdevé problemàtica entre els ego-centrismes, les iniciatives col·laboradores i les violències constants. També en aquest punt apareixen propostes utòpiques igualitàries i pacifistes per part d'inspiradors humanistes d'una societat en la qual la justícia i l'equanimitat presidissin les relacions. Propostes clarament transcendents a la dura realitat dels mil·lennis d'història que ens han precedit.

d) Estètiques. A propòsit del món, per a molts difícilment qualificable com a bell i bo, les estètiques es despleguen per descobrir la bellesa més o menys amagada en la realitat. Música, poema, pintura, dansa, arquitectura, escultura, teatre..., tant reproduint la realitat com elaborant-ne ficcions, intenten desvetllar la bellesa que amaga. En aquesta feina de desvetllament es produeix sovint una falsonada espiritual que evoca la mística. En un text sobre mística editat per Martín Velasco, autor de referència en el tema (Martín Velasco, 2004), Amador Vega presenta un text preciós sobre la complicitat de l'estètica i la mística en la configuració de la transcendència (Vega, 2004).

e) Espiritualitats. Es tracta d'un concepte molt ampli en el qual s'inclouen dimensions variades en general referides a les experiències relatives a la

profunditat i el sentit de la vida i les formes de conrear aquestes dimensions. Un estudi sobre la definició d'espiritualitat en àmbits de la psicologia i la salut en reuneix 24 dimensions diferents (Sena, 2021). Com que més avall m'entretinc en aquesta dimensió de la transcendència i les religions, deixo per aleshores els detalls.

f) Religions. El concepte de religió és més concret que el d'espiritualitat i la seva vigència es pot delimitar millor en la mesura que habitualment suposa l'existència de referències concretes com llibres originals i institucions que en delimiten els grups. Tot i això, les religions i les espiritualitats mantenen interseccions molt importants en la mesura que les religions han funcionat socialment com a grans reserves d'espiritualitat. També m'entretindré en aquesta dimensió de la transcendència més avall.

La referència neurològica del cervell social i les transcendències està ben estudiada. B. Liang i el seu grup l'han documentada detalladament. Aspectes cognitius, emocionals i relatius a l'acció, acompanyats d'una clara distinció entre el jo i els altres, són el fruit de la interacció entre el còrtex prefrontal medial, el còrtex cingulat posterior i el punt de contacte temporoparietal. Aquesta connexió funcional és la base de l'experiència del cervell social que s'explicita en les transcendències (Liang, B. *et al.* 2026).

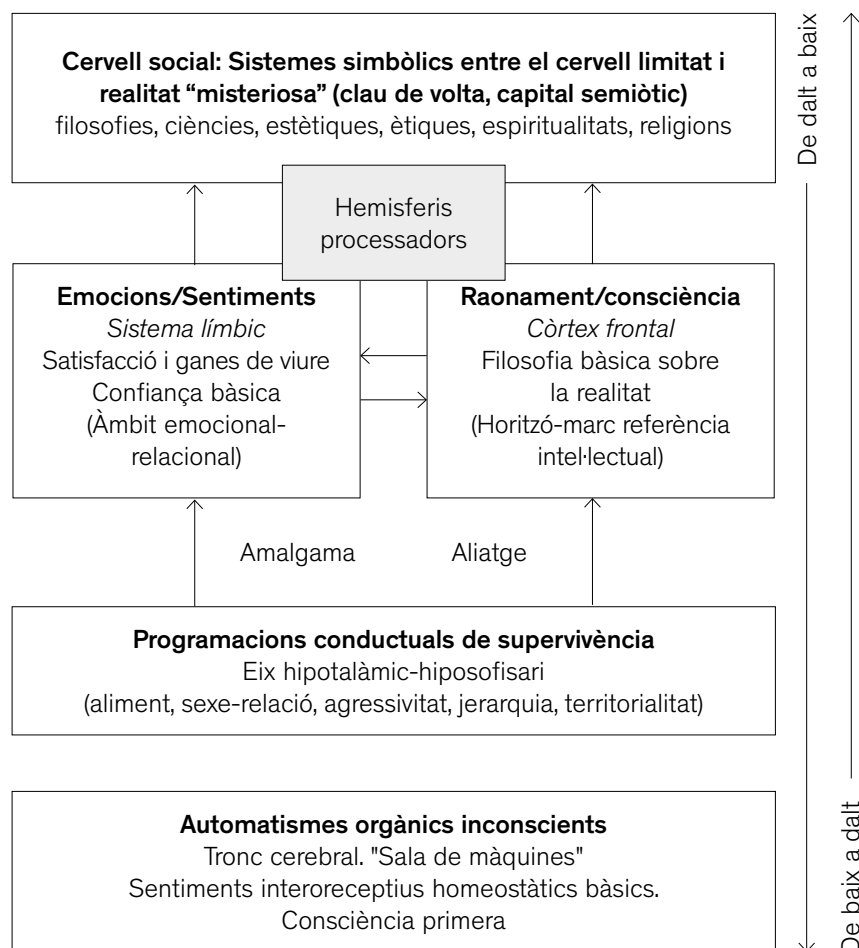
Podem trobar un exemple d'interacció entre sistemes simbòlics implicats en diverses dimensions de la transcendència estudiats per la neurociència en un interessant treball sobre la música i els seus aspectes transcendents relacionats amb experiències extàtiques. Un grup dirigit per A. Kontouli va estudiar les relacions entre la música i la creació d'estats no ordinaris de consciència en diverses situacions i nivells (Kontouli, A. *et al.* 2026). En condicions rituals, la música genera interessants estats de consciència que mobilitzen el sistema límbic i les xarxes cerebrals del mode per defecte, implicant aspectes sensorials, emotius i cognitius d'interès relacionats amb els que es donen en estats espirituals o religiosos.

Una altra prestigiosa reflexió sobre la interacció transcendent entre raonament i religions la trobem en el comentari de Jürgen Habermas: "En la discussió entorn de la comprensió correcta d'aquest impuls cognitiu marcat pel sorgiment de les religions universals cap a la meitat del primer mil·lenni abans de Crist [Jaspers parla de l'època axial]... jo defenso la tesi de Hegel

segons la qual les grans religions pertanyen a la història de la raó mateixa” (Jaspers, J. 2006).

En el següent quadre es presenta un esquema ordenat de les estructures i funcions citades.

Inconscient

Transcendències espirituals

L'espiritualitat designa un amplíssim camp d'interessos i objectius de l'esperit en tota mena de situacions culturals. No és, doncs, fàcil precisar-ne els límits i definicions. Tot allò que presumiblement intenta satisfer i millorar la complexa interioritat humana en una direcció de superació i millora pot ser considerat espiritual en sentit molt ampli. Les escoles espirituals s'han desenvolupat en totes les cultures de totes les èpoques, però les neurociències han estudiat aquelles que mantenen una actualitat en les societats presents.

La gran varietat dels elements de les espiritualitats

M. A. de B. Sena i el seu equip van estudiar les dimensions de l'espiritualitat en el camp de la neurobiologia de la salut tractant de reunir-ne conceptes, tal com s'ha precisat més amunt. En el resum que presenta, l'estudi recull ordenadament una sèrie de conceptes que s'inclouen en el camp de l'espiritualitat. La primera gran divisió ordena tres àmbits que són creences, pràctiques i experiències. Dins d'aquests àmbits es recullen conceptes i realitats molt diversos: Déu i allò diví, la comunitat, el Jo, la Naturalesa (amb majúscula), allò sagrat, les necessitats espirituals, la vida després de la mort, l'art. Aquests conceptes estan concatenats amb dimensions de qualitat psicològica com són el sentit de la vida, el propòsit o projecte personal, el sistema de valors, el benestar, la pau interior, el creixement personal i el recolzament a la pròpia personalitat. És evident que la gran quantitat de dimensions en joc dibuixen un panorama espiritual molt ampli i poc concret, de manera que iniciatives molt diverses, que sovint no poden exhibir garanties suficients de fiabilitat, queden en una situació de descoberta en la qual la credibilitat no sempre té referències fàcils.

Les "religions" no religioses: budisme i taoisme

Dins de l'àmbit de les transcendències espirituals es poden situar dues molt importants tradicions molt serioses i elaborades que sovint funcionen popularment com a religions, tot i que pròpiament no ho són perquè no parlen de Déu: ni l'afirmen ni el neguen. En primer lloc, hi ha el budisme, la prestigiosa heretgia del món vàdic i de la religió hindú protagonitzada per Buda, per-

sonatge de complicada situació històrica, potser cap al segle VI abans de Crist. En tot cas, la tradició budista és d'una qualitat espiritual enorme i ha donat lloc a tres grans tradicions amb algunes escoles com la del Zen, que proposen un rigor i anàlisi espirituals d'una qualitat excepcional que ha suscitat l'interès de moltes persones de diverses tradicions espirituals i religioses. El budisme, en les seves diverses versions, proposa una introspecció molt seriosa en el jo, acompanyada d'una proposta vital que fa de la seva proposta espiritual una invitació molt rigorosa a la qualitat del viure.

El taoisme, originat en la cultura xinesa, està tradicionalment atribuït a Lao Tse (més o menys cap al segle VI abans de Crist) i expressat sobretot en el Tao Te King, text de 81 petits poemes, en els quals una vertiginosa i rica capbussada en la buidor reveladora ens descobreix una espiritualitat basada en el Tao (camí) que suposa actuar respectant l'equilibri dels oposats, viure en deseiximent i sintonitzar amb la natura.

La joia de la corona: anàlisi neurològica de la meditació

Des de la neurociència, la peça central que mereix l'interès científic és la meditació, exercici espiritual central que suscita una atenció constant de les ciències neurològiques que en constaten el gran interès teòric i clínic. Les publicacions científiques de neurologia sobre la meditació són nombrosíssimes i el seu interès respon al fet ben comprovat que la meditació té efectes clarament benèfics per a la salut mental i facilita l'examen de les modificacions dels estats de consciència que la pràctica de la meditació facilita i que constitueixen l'eix dels processos espirituals mentals (Calderone, A. *et al.* 2024).

Hi ha diversos assaigs que intenten ordenar l'ampli camp de les pràctiques de meditació. No és fàcil ordenar un tema tan extens i divers. Hi ha dues propostes que em semblen especialment aclaridores per fer-se una idea del panorama general del tema.

Un model interessant d'ordenació dels mecanismes cognitius de les pràctiques de meditació és el que proposà C. J. Dahl i el seu grup (Dahl *et al.*, 2015). Aquest model presenta una tipologia de la meditació relacionant-la amb aplicacions clíniques, agrupant les pràctiques en tres famílies: família atencional constituïda per aquelles escoles que cultiven l'atenció en el subjecte (p. ex. en el propi cos) o en algun element exterior, com algunes tradi-

cions zen o del *mindfulness* occidental; família constructiva, centrada en les relacions d'orientació de la persona (compassió, relacions com en la pregària cristiana); família deconstructiva orientada bàsicament a "buidar" la ment i centrada o bé en el subjecte (meditació analítica) o en l'objecte (p. ex. en la pràctica del *koan* en el zen tibetà). Els autors detallen cada una de les famílies, qüestió que no s'aborda aquí en raó del caràcter resumit del text.

Un altre model que ofereix una agrupació interessant de les escoles de meditació és el presentat per K. Matko i P. Sedlmeier que resumeix 309 tècniques en una vintena d'agrupacions distribuïdes en set clústers (Matko, K. i P. Sedlmeier, 2019). Els autors despleguen la vintena d'agrupacions en un camp de components principals en el qual les dues components bàsiques són el nivell de participació activa del subjecte i la valoració que es dona a l'atenció al cos. En aquest plantejament queden delimitats set clústers que, en la banda menys centrada en el cos i de més a menys activació, serien meditació centrada en mantres, meditació centrada en afecte, concentració visual i contemplació; i, en la banda que destaca la participació corporal, també de més a menys activació, serien la meditació en moviment, la meditació centrada en el cos i l'observació de la pròpia ment.

Els estudis neurològics sobre meditació, des de tot tipus de tècniques de registre, continuen donant lloc a publicacions molt freqüents en revistes de neurologia i d'atenció clínica arreu del món. Hi ha estudis molt específics sobre les particularitats neurològiques de diverses escoles de meditació, per exemple sobre la diferència entre la meditació budista i la hinduista (Tomasino *et al.*, 2014). D'altra banda, hi ha referències neurològiques concretes sobre les transcendències espirituals (Miller *et al.*, 2019).

Transcendències religioses

Entre les transcendències, probablement la que presenta un perfil més ben definit entre les que estan presents d'una forma més constant en la història humana és la transcendència religiosa. I això és perquè presenta una referència inqüestionable que és Déu, i a més sol anar acompanyada d'un tipus d'estructures humanes i comunitàries ben definides, cosa que li dona una

consistència particular. Una aproximació bàsica al tema la presenta l'anàlisi de les estructures i funcions cerebrals que acompanyen les creences (Seitz, 2022), o com el tipus de creences modulen les conductes (White, 2026).

Déu, el difícil tema central de la transcendència

Efectivament. Déu és el gran i sòlid referent de la transcendència religiosa, però a la vegada és la gran qüestió, atesa la seva inefabilitat. Göbekli Tepe, el conjunt de santuaris situats a l'est de l'actual Turquia, que tenen uns 10.000 anys d'antiguitat, és, per a molts arqueoantropòlegs, el signe més antic de la sedentarització humana. Quan els humans deixen de ser nòmades i fixen el lloc de convivència que dinamitza la cultura, primer és el santuari, i entorn d'ell es farà la ciutat. L'espurna religiosa encén la cultura humana. Però qui és Déu?

Mil·lennis de propostes, gestos, textos, institucions, profetes, desitjos i inspiracions acompanyen aquest nom genèric que indica llum, plenitud, salvació, acolliment, vida... i també acompanyament d'autoritat opressiva o violència reprovable.

Potser podríem esbossar un apunt de la noció constructiva de Déu dient: "Instància inefable que És de forma transcendent a l'existència de la realitat perceptible, present a la vegada a l'arrel immanent de tota realitat, concebible reveladorament com a bondat original creativa, amb qualitat d'alteritat dialògica, i amb pinzellades personals no antropomòrfiques d'acceptació incondicional. L'expressió sobre Déu en els humans es mou entre el TOT panteista (grecs, romans, hindús...) i el NO-RES místic (Ruysbroeck, Joan de la Creu...) d'una buidor plena o un silenci eloqüent que acompanya".

Neuroreligió versus neuroteologia

La neurologia s'ha interessat per la relació entre les experiències religioses i les estructures cerebrals. Aquest estudi ha rebut el nom de "neuroteologia" o "neuroreligió". Sempre he manifestat la meua preferència pel terme "neuroreligió" més que pel de "neuroteologia" perquè la religió és una construcció humana, mentre que la neuroteologia dona la sensació que intenta investigar sobre Déu. Ja vaig plantejar aquest tema i les seves justificacions fa alguns anys en un text (Nogués, R. M. 2007). La pregunta és si hi ha un programa

neural per transcendir a fons, cosa que podria equivaldre a confirmar la naturalesa religiosa dels humans.

Dit resumidament, no hi ha "gen de Déu" ni "punt de Déu" en el cervell humà. Sí que hi ha, però, estructures d'interès en relació amb el tema. El "gen de Déu" va ser posat d'actualitat per D. Hamer, acreditat genetista, en un text notable (Hamer, D. 2006). En els seus estudis, Hamer no va trobar cap gen referit a Déu com a contingut mental, però sí que va trobar bones correlacions entre el gen VMAT2 i certes tendències a interessos espirituals.

Pel que fa a estructures cerebrals que poguessin relacionar-se especialment amb la religió, sí que hi ha nombroses aportacions. No és el lloc per detallar-les, però es poden citar les al·lusions específiques que després de molts estudis s'han fet al lòbul parietal com a significatiu en una certa "localització" d'experiències de tipus religiós. Nombrosos autors, entre els quals destaquen d'Aquili, Newberg, Boyer, Blakemore, McNamara, Beauregard i molts altres, han aprofundit en el tema. D'altra banda, tenint present que les "localitzacions" cerebrals s'han d'interpretar sempre amb molta prudència, altres zones cerebrals com el lòbul temporal, el còrtex frontal, etc., resulten també implicades en l'experiència religiosa. La idea que la transcendència religiosa té una base neurològica s'imposa com a seriosa. Altra cosa seria precisar-ne estructures, sentits i dimensions. Els estudis al respecte són constants i molt explícits, com és el cas del plantejament molt complet de M. van Elk i A. Aleman (2017), el de P. Jedlicka i M. N. Havenith (2025) o de P. McNamara i J. Grafman (2024). En algun cas, és fins i tot sorprenent que l'anàlisi neurocientífica entri en les consideracions directament espirituals com són els temes del pas de mort a vida, tema comú a moltes tradicions religioses (Sparby i Sacchet, 2025), o bé que s'arribi a un detall neurològic com l'examen de la coincidència o no de les regions cerebrals cognitives seculars o religioses en el cas de la fe cristiana (Clarke *et al.*, 2026) o l'anàlisi de les correlacions neurals de les pràctiques de pregària cristiana (Yeung, A. V. K. *et al.*, 2025)

L'èxit general de les religions

Les religions frueixen de bona salut. Les tres tradicions religioses universals més importants de la humanitat (cristianisme, islam i hinduisme) inspiren més de la meitat dels humans. I altres tradicions religioses se sumen a aques-

ta adscripció religiosa. Les dades fiables sobre el tema consideren que entre un 80 i un 85 % de la humanitat manifesta estar adscrita a alguna religió o alguna tradició fronterera entre religió i espiritualitat.

La situació, però, de l'experiència religiosa està subjecta a una condició nova. Daniel Innerarity, conegut i competent analista social, parla de l'actual crisi global de la humanitat com d'una "crisi total". Amb aquesta expressió vol indicar que ens trobem en una crisi en què totes les variables socials alhora entren en conflicte i ho fan amb extensió universal. Això val naturalment per a l'experiència religiosa. Totes les tradicions queden igualades i relativitzades en una oferta sense autoritats indiscutibles. Això es produeix amb intensitats variables segons els llocs, però acaba generalitzant-se. Tot i que les causes són diverses, és fàcil identificar la comunicació en tots els sentits, la democratització del coneixement, els canvis en la concepció del món i de l'Univers, etc. El fenomen religiós és molt ampli, complex, variat i de qualitats diferents, però el que passa a Catalunya, on se sol plantejar el tema definint com a qualitativament interessant i lúcida la situació atea tot menystenint la religió com a fenomen residual, constitueix una manifestació clara d'ignorància científica sobre l'antropologia.

En aquesta situació, el gran repte que es presenta a les religions és el d'oferir una proposta qualitativa i homologable amb les exigències de la cultura actual. I això afecta la filosofia, el llenguatge, la teologia, l'expressió ritual, les estructures institucionals, etc.

Competències

Una petita referència a les àrees cognitives que tenen competència en les transcendències espirituals i religioses per distingir-les tot i reconeixent-ne les interseccions. La psicologia té la funció de vetllar per la correcció del món mental equilibrant-ne les dimensions. La psicologia, però, equilibrat aquest món mental, deixa l'individu davant de les pròpies eleccions de sentit. Aquest camp el cobreixen les espiritualitats que ofereixen horitzons de significació i orientació per situar la vida. Les religions, compartint les perspectives espirituals, afegeixen una aportació "reveladora" que desvela dimensions que

amplien i concreten la transcendència i a la vegada la relacionen amb textos i institucions que vetllen per aquestes transcendències i les acompanyen. Entre aquestes dimensions òbviament hi ha espais d'intersecció, però és bo precisar els camps que els són propis.

Referències

CALDERONE, A. *et al.* "Neurobiological Changes Induced by Mindfulness and Meditation: A Systematic Review". *Biomedicines*, 12: 2613 (2024).

CLARKE, S. *et al.* "Exploring neural underpinning of Christian faith: How far can we go?". *Brain and Cognition*, 197: 106453 (2026).

DAHL, C. J. *et al.* "Reconstructing and deconstructing the self: cognitive mechanisms in meditation practice". *Trends in Cognitive Sciences*, 19: 515-523 (2015).

DAMASIO, A. *Inteligencia natural y la lógica de la consciencia*. Destino (2025).

HABERMAS, J. *Entre naturalismo y religión*. Paidós. p. 14 (2006).

HAMER, D. *El gen de Dios*. La Esfera de los Libros (2006).

JEDLICKA, P. i HAVENITH, M. N. "Religious and spiritual experiences from a neuroscientific and complex systems perspective". *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 177: 106319 (2025).

KONTOULI, A. *et al.* "The rhythms of trance: Cultural phenomenology and neural mechanisms of music-induced non-ordinary states of consciousness". *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 186: 106706 (2026).

LIANG, B. *et al.* "Reflective intelligence: A neuroscience-informed framework for purpose and belonging". *Trends in Neuroscience and Education*, 44: 100292 (2026).

MATKO, K. i SEDLMEIER, P. "What is meditation? Proposing an Empirically Derived Classification System". *Frontiers in Psychology*, 10: 2276 (2019).

MCMAMARA, P. i GRAFMAN, J. "Advances in brain and religion studies: a review and synthesis of recent representative studies". *Frontiers in Human Neuroscience*, 18: 1495565 (2024).

MARTÍN VELASCO, J. *La experiencia mística*. Trotta (2004).

MILLER, L. *et al.* "Neural correlates of Personalized Spiritual Experiences". *Cerebral Cortex*, 29: 2331-2338 (2019).

MIQUEL-RIO, L. I. *et al.* "Peripheral miRNA profiling identifies therapy-specific biological trajectories in the treatment of cognitive dysfunction in depression: An exploratory mechanistic study". *Scientific Reports*. doi 10.1038/s41598-026-55039-1 (2026).

Nogués, R. M. *Déus, creences i neurones*. Fragmenta (2007).

SEITZ, R. J. "Believing and Beliefs – Neurophysiological Underpinnings". *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 16:880504 (2022).

SENA, M. A. de B. *et al.* "Defining Spirituality in Healthcare: A Systematic Review and Conceptual Framework". *Frontiers in Psychology*, vol. 12, 1-11 (2021).

SPARBY, T. i SACCHET, M. D. "Toward a Unified Model of Advanced Meditation, Human Development, Meditation Maps, and Transrtradition Metaphors: Facing Impermanence, Suffering, and Death". *Mindfulness*, 16: 2472-2482 (2025).

TOMASINO, B. *et al.* "Disentangling the neural mechanisms involved in Hinduism-and-Budhism-related meditations". *Brain and Cognition*, 90: 32-40 (2014).

VAN ELK, M. i ALEMAN, A. "Brain mechanisms in religion and spirituality: An integrative predictive processing framework". *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 73: 359-378 (2017).

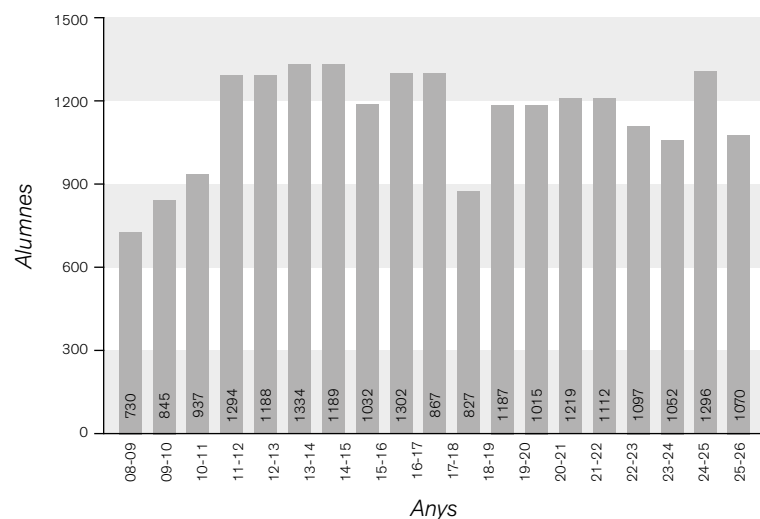
WHITE, C. J. M. "Belief in karma: how beliefs about moral causality shape social behavior". *Trends in Cognitive Sciences*, 30: 561- 572 (2026).

YEUNG, A. W. K. *et al.* "Neural correlates of religious behavior related to Christianity: an ALE meta-analysis". *Frontiers in Psychology*, 16: 1557796 (2025).

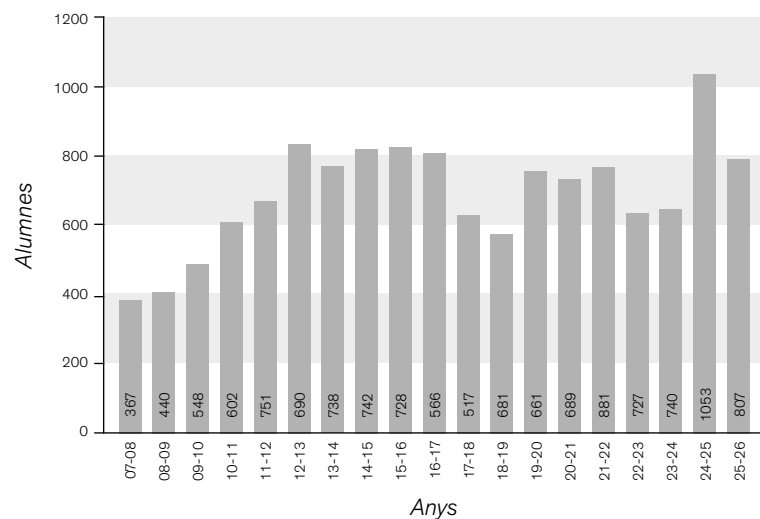

Annex:
Dades de l'Institut

Alumnes matriculats

Alumnes matriculats a teologia per Internet

Alumnes graduats en ciències religioses

Anys	Alumnes
96-97	10
97-98	29
98-99	26
99-00	58
00-01	38
01-02	36
02-03	40
03-04	41
04-05	45
05-06	42
06-07	50
07-08	44
08-09	41
09-10	37
10-11	20
11-12	54
12-13	22/3*
13-14	25/2*/1*
14-15	24/11*/6**
15-16	3/7*/8**
16-17	01/*13/**9
17-18	8*/5**
18-19	5/1**
19-20	4/8**
20-21	3*/5**
21-22	9*/4**
22-23	22
23-24	9*/5**
24-25	9*
25-26	16*/7**

Alumnes llicenciats en ciències religioses

Anys	Alumnes
99-00	4
00-01	9
01-02	4
02-03	8
03-04	5
04-05	9
05-06	18
06-07	19
07-08	12
08-09	12
09-10	10
10-11	5
11-12	5
12-13	6
13-14	7
14-15	5
15-16	5
16-17	4
17-18	8
18-19	6
19-20	8
20-21	4
21-22	4
22-23	2
23-24	4
24-25	4
25-26	1

* Alumnes que han tramitat els estudis de Batxillerat en Ciències Religioses

** Alumnes que han tramitat els estudis de Batxillerat/Grau en ciències Religioses

Alumnes. Estudis Reglats Presencials (curs 25-26)

Batxillerat	59
Llicenciatura	6

Alumnes. Estudis Reglats Virtual (curs 25-26)

Batxillerat	281
Llicenciatura	41
C.B. Bíblia	6
C.B. Bíblia (CMF)	25
C.B. Bíblia (Claretians del Sur)	8
C.B. Bíblia (Perú i Bolívia)	10
Formació Bíblica Conferència Episcopal Perú	15
Formació Mestres Conferència Episcopal Perú	26
Estudis Teològics PUCE	14
C.B. Fet Religiós	0
DECA Primària	3
DECA Secundària	42
Postgrau en estudis Junguians	0
Màster URL- ISCREB	9
Diploma en Mitologia i simbologia	15
Escola de llengües clàssiques	10

Alumnes. Extensió Universitària (curs 25-26)

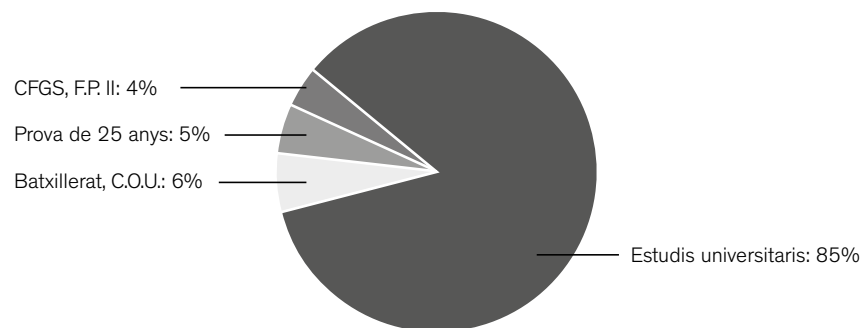
Formació Permanent per a mestres i professors	58
Cursos FEDAC	99
Els beneficis per a una espiritualitat sana	13
Llibertat Religiosa i drets Humans-GTER	21
Escola Teologia del Maresme	60
Curso de Treinamento Bíblico (Brasil)	35
VII Espacio Verano Sur (Andalusia)	71
DIM (Diàleg Interreligiós Monàstic)	35
Prova més gran 45 anys	6
Formació Edelvives	59
Cursos monògràfics (ELC)	5
Orientador en prevenció de riscos psicosocials a l'església	14
Escola Campaners	13
Curs Fòbies religioses a les nostres ciutats	19

Total alumnes (curs 25-26)

Total Alumnes presencials	65
Totals Alumnes Virtual	505
Barrejats	8
Totals extensió universitària	508
TOTAL	1.070

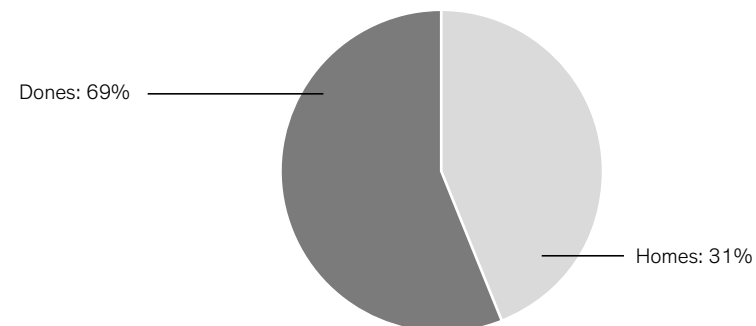
Estudis cursats (curs 25-26)

Iscreb presencial

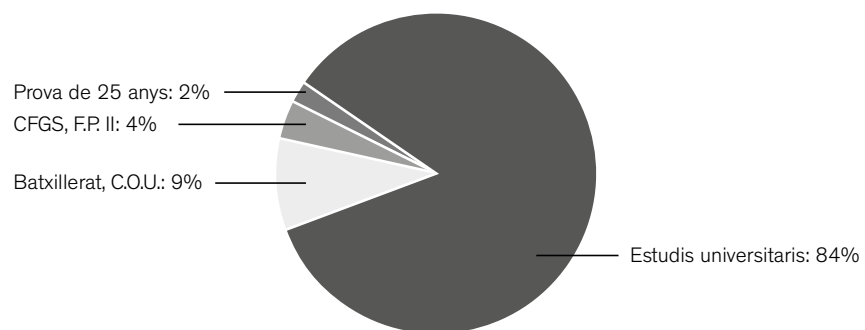
Distribució per sexe (curs 25-26)

Iscreb presencial

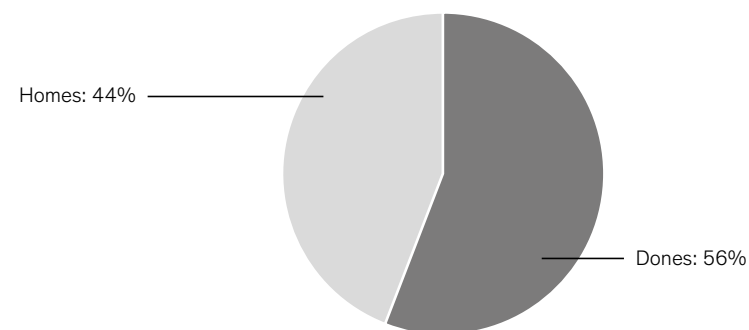
Estudis cursats (curs 25-26)

Iscreb virtual

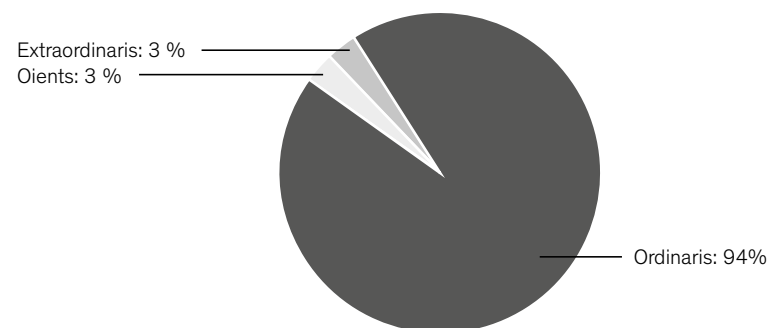
Distribució per sexe (curs 25-26)

Iscreb virtual

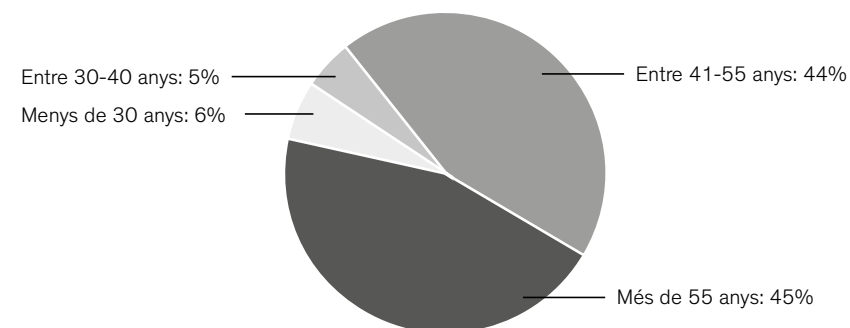
Tipus d'alumnes (curs 25-26)

Iscreb presencial

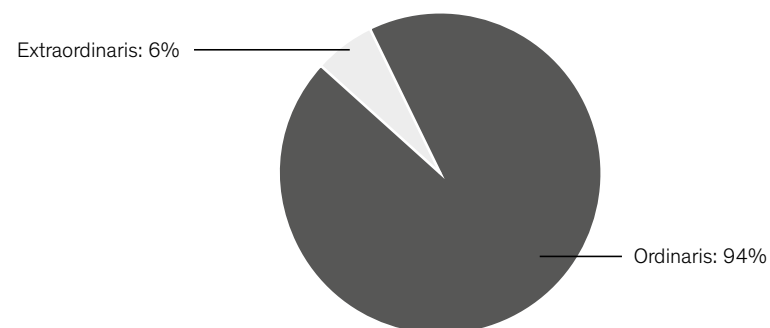
Distribució per edats (curs 25-26)

Iscreb presencial

Tipus d'alumnes (curs 25-26)

Iscreb virtual

Distribució per edats (curs 25-26)

Iscreb virtual

